

Pavel – apoštol pohanů

Texty na tento týden

Sk 6,9–15; 9,1–9; 11,19–21; 15,1–5; 1S 16,7; Mt 7,1

Základní verš

„Jestliže tedy jim Bůh dal stejný dar jako nám, když uvěřili v Pána Ježíše Krista, jak jsem já v tom mohl Bohu bránit?’ – Po těch slovech bratří už nic nenamítali, ale velebili Boha: ‚Tak i pohany povolal Bůh k pokání, aby dosáhli života!’“ (Sk 11,17.18)

Není příliš těžké pochopit počínání Saula z Tarsu, který byl po svém obrácení známý i jako apoštol Pavel. Pro Saula, zbožného a oddaného Žida, jemuž celý život vštěpovali důležitost zákona a brzkého politického osvobození Izraele, bylo nepředstavitelné, že by dlouho očekávaný Mesiáš byl potupně popraven stejným způsobem jako ti největší zločinci. Něco takového nemohl přijmout.

Není tedy divu, že byl přesvědčen o tom, že Ježíšovi následovníci jsou nevěrní Tóře a tím brání naplnění Božího plánu pro Izrael. Jejich tvrzení, že ukřižovaný Ježíš byl Mesiášem a že vstal z mrtvých, bylo podle Saula tím nejhorším odpadlictvím. Považoval takové nesmysly za nepřijatelné. Za nepřijatelné pokládal i ty, kteří se takových názorů drželi a nechtěli se jich vzdát. Saul byl rozhodlaný být Božím zprostředkovatelem a byl rozhodnutý zbavit Izrael takových pověr. Poprvé se s ním proto na stránkách Písma setkáváme jako s násilným pronásledovatelem těch Židů, kteří považovali Ježíše za Mesiáše.

Bůh však měl se Saulem jiné plány. Byly to plány, které určitě ani ve snu neočekával. Saul měl nejen kázat, že Ježíš je Mesiáš, ale měl to dělat mezi pohany!

V této úvodní lekci se chceme nejprve blíže podívat na Pavlův život, jeho setkání s Ježíšem a následné obrácení, stejně jako i na počátek jeho misijního působení v Antiochii. To vše nám totiž může pomoci lépe pochopit jeho poselství a důrazy v Listu Galatským, který budeme v dalších týdnech studovat. I když dnes žijeme v jiné době a jiném prostředí než Pavel, může nás jeho horlivost a misijní zapálení stále inspirovat.

Pronásledovatel křesťanů

⁵⁴Když to členové rady slyšeli, začali na Štěpána v duchu zuřit a zlostí zatínali zuby. ⁵⁵Ale on, plný Ducha svatého, pohleděl k nebi a užíval Boží slávu i Ježíše, jak stojí po pravici Boží, ⁵⁶a řekl: „Hle, vidím nebesa otevřená a Syna člověka, stojícího po pravici Boží.“ ⁵⁷Tu začali hrozně křičet a zacpávat si uši; všichni se na něho vrhli ⁵⁸a hnali ho za město, aby ho kamenovali. Svědkové dali své pláště hlídat mládenci, který se jmenoval Saul. ⁵⁹Když Štěpána kamenovali, on se modlil: „Pane Ježíši, přijmi mého ducha!“ ⁶⁰Pak klesl na kolena a zvolal mocným hlasem: „Pane, odpusť jim tento hřích!“ To řekl a zemřel. ¹Saul schvaloval, že Štěpána zabili. Tehdy začalo kruté pronásledování jeruzalémské církve; všichni kromě apoštolů se rozprchli po Judsku a Samařsku. ²Zbožní muži Štěpána pochovali a velmi nad ním truchlili. ³Saul se však snažil církev zničit: pátral dům od domu, zatýkal muže i ženy a dával je do žaláře. ⁴Ti, kteří se z Jeruzaléma rozprchli, začali kázat evangelium všude, kam přišli. (Sk 7,54–8,4)

Osobní studium

Se Saulem z Tarsu se poprvé setkáváme v knize Skutky apoštolů při kamenování Štěpána (Sk 7,58) a následně v souvislosti s mohutným pronásledováním, které vypuklo v Jeruzalémě (Sk 8,1–5). Petr, Štěpán, Filip a Pavel hrají v knize Skutky významnou roli, protože měli podíl na událostech, které vedly k rozšíření křesťanské víry za hranice židovského světa. Štěpánův význam spočívá i v tom, že jeho kázání a mučednická smrt ovlivnily v konečném důsledku i Saula z Tarsu.

Štěpán byl řecky mluvící Žid a patřil k prvním sedmi diakonům (Sk 6,3–6). Podle knihy Skutky se skupina Židů z různých oblastí, kteří přišli bydlet do Jeruzaléma (Sk 6,9), dostala do sporu se Štěpánem v souvislosti s tím, co kázal o Ježíši. Je možné, že se i Saul z Tarsu této debaty zúčastnil.

Přečti si text Sk 6,9–15. Jaká obvinění byla vznesena proti Štěpánovi? Co mají tato obvinění společného s obviněními vznesenými proti Ježíši? (Viz například text Mt 26,59–61.)

Zdá se, že zuřivá nenávisť vůči kázání Štěpána měla dvě hlavní příčiny. První byla, že základem Štěpánovy argumentace nebyl židovský zákon a chrám, které byly pro judaismus ústředním tématem a staly se drahocennými symboly náboženské a národní identity. Štěpán však zašel dál, než že pouze nepřikládal těmto vzácným ikonám náležitě místo. Druhou příčinou pobouření oficiálních a vlivných představitelů židovství bylo Štěpánovo energické hlásání, že Ježíš, ukřižovaný a zmrtvýchvstalý Mesiáš, tvoří základ židovské víry.

Je jen pochopitelné, že takové postoje vzbudily hněv ve farizeovi Saulovi (Fp 3,3–6), jehož zanícení proti následovníkům Krista naznačuje, že pravděpodobně patřil k striktnímu a militantnímu křídlu farizeů hnaných revoluční horlivostí. Saul chápal, že velká prorocká zaslíbení o Božím království (Da 2; Za 8,23; Iz 40–55) se ještě nenaplnila. Pravděpodobně věřil, že jeho úkolem je pomoci Bohu, aby již mohl nastat den, kdy bude celý Izrael očištěn od náboženské zkaženosti, včetně víry v to, že Ježíš byl Mesiáš.

Aplikace

Saul, přesvědčený o své pravdě, byl připraven vydat na smrt ty, které považoval za nemorální. Horlivost a vroucnost ve věcech víry jsou důležité, ale mnohem důležitější je naučit se ovládat svou horlivost a rozpoznat, kdy se mýlíme a naše nadšení nás vede po špatné cestě. Jak se to dá naučit? Jak je možné vyhnout se podobnému omylu, do jakého se dostal Saul z Tarsu?

Saulovo obráčení

¹Saul nepřestával vyhrožovat učedníkům Páně a chtěl je vyhladit ... ³Na cestě, když už byl blízko Damašku, zazářilo kolem něho náhle světlo z nebe. ⁴Padl na zem a uslyšel hlas: „Saule, Saule, proč mne pronásleduješ?“ ⁵Saul řekl: „Kdo jsi, Pane?“ On odpověděl: „Já jsem Ježíš, kterého ty pronásleduješ. ⁶Vstaň, jdi do města a tam se doviš, co máš dělat.“ ⁷Muži, kteří ho doprovázeli, zůstali stát a nebyli schopni slova; slyšeli sice hlas, ale nespátřili nikoho. ⁸Saul vstal ze země, otevřel oči, ale nic neviděl. Museli ho vzít za ruce a dovést do Damašku. ⁹Po tři dny neviděl, nic nejedl a nepil. (Sk 9,1.3–9)

Osobní studium

Přestože Saulovo pronásledování rané církve se začalo poměrně nenápadně a nevině (vždyť jen dával pozor na pláště těch, kteří Štěpána kamenovali, a schvaloval jejich počínání), Saul velmi rychle svoji aktivitu zesílil (viz texty Sk 8,1–3; 9,1.2.13.14.21; 22,3–5). Těch několik vyjádření, která Lukáš používá k popisu Saula, představuje zuřivého a krutého bojovníka, který dychtivě toužil zničit své odpůrce. Slovo přeložené jako „zničit“ ve Skutcích 8,3 je použito například v řeckém překladu Starého zákona v Žalmu 80,14 pro popsání nekontrolovaného ničivého chování divočáka. Saulovy výpravy proti křesťanům rozhodně nebyly nějakými pohotovými „výlety“. Šlo o soustředěný plán s cílem zničit křesťanskou víru.

Přečti si tři popisy Saulova obráčení (Sk 9,1–18; 22,6–21 a 26,12–19). Jakou roli sehrála v Saulově zkušenosti Boží milost? Čím si Saul zasloužil dobrotu, kterou mu Bůh prokázal?

Saulovo obráčení bylo z lidského pohledu nepochopitelné a nanejvýš nepravděpodobné. I to je důvod, proč mnozí lidé vyjádřili velké pochybnosti, když se o něm poprvé doslechli.

To jediné, co si Saul zasloužil za pronásledování nevinných, byl trest. Bůh však namísto toho projevil vůči tomuto zapálenému věřícímu milost. Je důležité uvědomit si, že Saulovo obráčení se neodehrálo ve vzduchoprázdnu a nebylo vynucené.

Saul nebyl ateista. Byl to zbožný člověk, jehož chápání Boha však bylo založeno na velkém omylu. Ježíš mu řekl: „Saule, Saule, proč mě pronásleduješ? Marně se vzpínáš proti bodcům“ (Sk 26,14). Tato slova naznačují, že to byl Duch, kdo Saula usvědčoval z hříchu. Ve starověku byl „osten“ holi s ostrým koncem, kterou poháněli voly, kdykoliv odmítli táhnout pluh. Saul se určitou dobu vzpíral a bránil Božím výzvám, ale nakonec se na cestě do Damašku díky zázračnému setkání se vzkříšeným Ježíšem rozhodl, že už více vzdorovat nebude.

Podobně došlo k zásadnímu obratu i v životě reformátora Martina Luthera. Neodehrál se sice na cestě do Damašku, ale ve vězním pokoji wittenberského kláštera, kde při přípravě jedné ze svých přednášek pochopil zvěst evangelia. Po mnohých modlitbách a usilovném uvažování nad textem Ř 1,17 („Vždyť se v něm zjevuje Boží spravedlnost, která je přijímána vírou a vede k víře; stojí přece psáno: ‚Spravedlivý z víry bude živ.‘“) Luther konečně pochopil velikost Boží milosti a skutečný význam víry. V té chvíli cítil, jako by se znovu narodil. Tím okamžikem pro něj začal nový život s Kristem.

Aplikace

Premýšlej zpětně o své vlastní zkušenosti obráčení. Možná nebyla tak dramatická jako Pavlova (většina lidí takovou napínavou zkušenost nemá). V čem bylo podobné tvoje přijetí Boží milosti? Proč je důležité nikdy nezapomenout, jaký dar jsme v Kristu dostali?

Saul v Damašku

¹⁰V Damašku žil jeden učedník, jménem Ananiáš. Toho Pán ve vidění zavola: „Ananiáši!“ On odpověděl: „Zde jsem, Pane.“¹¹Pán mu řekl: „Jdi hned do ulice, která se jmenuje Přímá, a v domě Judově vyhledej Saula z Tarsu. Právě se modlí¹²a dostalo se mu vidění, jak k němu vchází muž jménem Ananiáš a vkládá na něj ruce, aby opět viděl.“¹³Ananiáš odpověděl: „Pane, mnoho lidí mi vyprávělo o tom člověku, kolik zla způsobil bratřím v Jeruzalémě.¹⁴Také zde má od velekněží plnou moc zatknout každého, kdo vzývá tvé jméno.“¹⁵Pán mu však řekl: „Jdi, neboť on je mým nástrojem, který jsem si zvolil, aby nesl mé jméno národům i králům a synům izraelským.¹⁶Ukáži mu, co všechno musí podstoupit pro mé jméno.“ (Skutky 9,10–16)

Osobní studium

Saul přišel během setkání s Ježíšem dočasně o zrak. Kromě toho dostal příkaz, aby šel do domu člověka jménem Juda a čekal tam na jiného člověka jménem Ananiáš. Saulova fyzická slepota byla mocným obrazem jeho duchovní slepoty, která ho vedla k pronásledování Ježíšových následovníků.

Když se Saulovi na cestě do Damašku zjevil Ježíš, vše se náhle úplně změnilo. Saul si uvědomil, jak moc se mýlil v tom, o čem byl dříve přesvědčen, že je nad slunce jasnější. Přestože si myslel, že koná Boží dílo, stavěl se proti Bohu a protivil se mu. Když Saul vstoupil do Damašku, byl to úplně jiný člověk než pyšný a horlivý farizeus, který opustil Jeruzalém. Saul tři dny nejedl a nepil. Místo toho strávil tento čas v modlitbě a v uvažování o všem, co prožil.

Přečti si text Skutky 9,10–16. Představ si, o čem všem musel Ananiáš uvažovat. Jak podle tebe vnímal Saula, jeho přeměnu a Hospodinův příkaz, aby ho šel navštívit a uzdravit? Jak asi reagoval Saul, když mu Ananiáš oznámil, jaké má pro něj Ježíš poslání?

Saul opustil Jeruzalém s pověřením a zmocněním velekněží zatýkat následovníky Krista, vydávat je na smrt a ničit tak církve (Sk 9,1.2; 26,12). Bůh však měl pro Saula zcela odlišný plán, kterým ho chtěl z moci své autority pověřit. Saul měl nést evangelium nejen Židům, ale i pohanům. Tato skutečnost mohla ohromit Ananiáše a ostatní následovníky Krista ještě víc než samotné Saulovo obrácení.

Kde se Saul snažil zabránit šíření víry v Krista, tam si ho nyní Bůh chtěl použít takovým způsobem, který si vůbec nedokázal představit nejen Saul, ale ani křesťané ze Židů.

Aplikace

Přečti si texty 1S 16,7; Mt 7,1 a 1K 4,5. Jak nás tyto texty vedou k opatrnosti v pohledu na duchovní zkušenost jiných lidí? Jakých chyb ses dopustil ve svém vnímání (či dokonce posuzování nebo odsuzování) jiných? Co ses ze svých chyb naučil?

Evangelium pohanům

¹⁹Po smrti Štěpánově nastalo v Jeruzalémě pronásledování. Ti, kteří se odtud rozprchli, dostali se až do Fénicie, na Kypr a do Antiochie; slovo evangelia však zvěstovali jenom Židům. ²⁰Ale někteří z nich, původem z Kypru a z Kyrény, začali po svém příchodu do Antiochie zvěstovat Pána Ježíše také pohanům. ²¹Moc Boží byla s nimi, a veliké množství lidí uvěřilo a obrátilo se k Pánu. ²²Zpráva o tom se dostala k sluchu církve v Jeruzalémě a bratří poslali do Antiochie Barnabáše. ²³Když tam přišel a spatřil, co se z milosti Boží děje, měl radost a povzbuzoval všechny, aby ve svém rozhodnutí setrvali a zůstali Pánu věrní. ²⁴Byl to muž dobrý, plný Ducha svatého a víry; a tak bylo mnoho lidí přivedeno k Pánu. ²⁵Proto se Barnabáš odebral do Tarsu, aby vyhledal Saula. ²⁶A když ho našel, vzal ho s sebou do Antiochie. Pracovali spolu v tamější církvi po celý rok a vyučovali velké množství lidí; a právě v Antiochii byli učedníci poprvé nazváni křesťany. (Sk 11,19–26)

Osobní studium

Kde vzniklo první společenství Ježíšových následovníků v pohanském světě? Co bylo bezprostřední příčinou, že do této oblasti přišli křesťané? Které starozákonní události ukazují podobné příběhy – přijezd do cizí země a vydávání svědectví o Bohu?

Pronásledování, které v Jeruzalémě vypuklo po Štěpánově smrti, způsobilo, že se mnoho Kristových následovníků rozuteklo do různých končin Římské říše. Kniha Skutky vzpomíná Fénicii (území dnešní Sýrie), ostrov Kypr a někteří se vydali na sever až do téměř pět set kilometrů vzdálené Antiochie (dnes součást Turecka). Antiochie byla hlavním městem římské provincie Sýrie. Po Římě a Alexandrii byla třetím nejvýznamnějším městem Římské říše. Odhaduje se, že Antiochie měla v té době přes půl milionu obyvatel, kteří pocházeli z nejrůznějších koutů světa. Z tohoto pohledu šlo o výborné místo na zahájení celosvětové mise rané církve.

Přečti si text Skutky 11,20–26. Jaká událost v Antiochii vedla sbor v Jeruzalémě k vyslání Barnabáše do tohoto města? Co vedlo Barnabáše k tomu, aby přivedl do Antiochie Pavla? Jak je představena církev v Antiochii?

Je poměrně složité přesně uspořádat události Pavlova života. Zdá se však, že mezi jeho návštěvou Jeruzaléma, která se udála po Pavlově obrácení (Sk 9,26–30), uběhlo pět let, než ho Barnabáš pozval, aby s ním pracoval v Antiochii. Co Pavel po celá ta léta dělal? Nevíme to s jistotou, ale text v Ga 1,21 může naznačovat, že kázal evangelium v Sýrii a Kilikii. Je možné, že právě v tomto období ho mohla jeho rodina vydědit (Fp 3,8) a Pavel mohl prožít mnohé strasti, o kterých píše v 2K 11,23–28. Společenství věřících v Antiochii zkvétalo díky vedení Ducha. Popis v Sk 13,1 ukazuje, že kosmopolitní charakter města se brzy odrazil i v národnostní a kulturní rozmanitosti církevního společenství. (Barnabáš byl z Kypru, Lucius z Kyrény, Pavel z Kilikie, Šimon pravděpodobně z Afriky – a k tomu je třeba připočíst i všechny věřící, kteří byli původem pohané.) Duch nyní vedl církev tak, aby uvěřilo co nejvíce pohanů. A právě Antiochie se stala jakousi základnou pro misijní aktivity, které směřovaly daleko za hranice Sýrie a Judeje.

Aplikace

Je pozoruhodné, že první křesťané prchali před pronásledováním do těch oblastí, z nichž pochází část dnešních uprchlíků (Sýrie). Přečti si znovu text Sk 11,19–26. Co se můžeme naučit od kulturně i etnicky neshodných církví v Antiochii? V čem spočívají nebezpečí a v čem výhody takového společenství? Jak se dají překonat možné neshody a rozdíly?

Spory v církvi

***1*Tu přišli do Antiochie někteří lidé z Judska a začali bratry učit: „Nepřijmete-li obřízku, jak to předpisuje Mojžíšův zákon, nemůžete být spaseni.“ *2*Pavel a Barnabáš s tím nesouhlasili a dostali se s nimi do sporu; proto bylo rozhodnuto, aby ti dva a ještě někteří jiní z Antiochie šli do Jeruzaléma a předložili tuto otázku apoštolům a starším. *4*Když přišli do Jeruzaléma, byli přijati církví, apoštolů a staršími a vypravovali jim, jak je Bůh ve všem vedl. *5*Tu povstali někteří bratří z farizeů a prohlásili: „Pohané musí přijmout obřízku a musí se jim nařídít, aby zachovávali Mojžíšův zákon.“ *6*Apoštolové a starší se tedy sešli, aby celou tu věc uvážili. (Skutky 15,1.2.4–6)**

Osobní studium

Nic lidského není dokonalé. Proto netrvalo dlouho a problémy se objevily i v rané komunitě věřících.

Na začátku nebyl každý nadšený tím, že se k církvi přidávají i bývalí pohané, kteří uvěřili. Neshody nepanovaly kolem toho, zda je třeba evangelizovat pohany, nebo nikoliv. Spor spočíval v tom, za jakých podmínek se mohou křesťané připojit k církvi. Někteří měli pocit, že samotná víra v Ježíše nestačí k tomu, aby někdo mohl být označen za křesťana. Tvrdili, že k víře se musí přidat i obřízka a poslušnost Mojžíšovu zákonu. Prohlašovali, že proto, aby se pohané mohli stát opravdovými křesťany, musí být obřezáni. (Ve Skutcích 10,1–11,18 můžeme na Petrově zkušenosti s Kornéliem vidět nejen rozsah a význam rozdělení mezi Židy a pohany, ale i reakce na to, když pohané přijali Krista.)

Oficiální návštěvy z Jeruzaléma, které pozorovaly Filipovu práci mezi Samařany (Petr a Jan; Sk 8,14) a dílo ostatních věřících mezi pohany v Antiochii (Barnabáš; Sk 11,22), nám mohou naznačovat, že existovaly určité obavy o způsob zařazení věřících, kteří nepocházeli ze Židů, do křesťanského společenství. Reakce na to, že Petr pokřtil Kornéliu, neobřezaného římského důstojníka, je jasným příkladem neshod, které mezi prvními věřícími v souvislosti s pohany existovaly. Pokud by celý problém spočíval jen v tom, že by se k církvi občas přidal někdo jako Kornélius, mohlo to možná skončit jen jakýmsi znepokojením některých věřících. Ale skutečnost, že Pavel vynakládal velké úsilí, aby se dveře církve doširoka otevřely pro pohany, kteří se měli stát křesťany jen na základě víry v Krista, vyústilo do soustředěné snahy zničit Pavlovu službu.

Přečti si text Sk 15,1–5. Jakým způsobem se věřící z Judska snažili mařit Pavlovu práci mezi křesťany z pohanů v Antiochii? Jak může vypadat podobná snaha v dnešní církvi? Jak se proti tomu může společenství věřících bránit?

Přestože Jeruzalémský koncil (Skutky 15) se nakonec v otázce obřízky postavil na Pavlovu stranu, odpor vůči Pavlově službě pokračoval. Pro Pavla to bylo o to těžší, že musel zápasit nejen s námitkami vlastních spoluvěřících (křesťanů ze Židů), ale neustále se dostával do sporu i se židovskými představiteli. Když přibližně sedm let po Jeruzalémském koncilu Pavel naposled navštívil Jeruzalém, mnozí se na jeho zvěstování evangelia dívali podezřívavě.

Aplikace

Zkus se vžít do kůže křesťanů ze Židů, kteří měli obavy z Pavlova učení. V čem byly jejich obavy opodstatněné nebo alespoň pochopitelné? Co se z toho můžeme naučit o vlastní předpojatosti? Jak nás mohou naše kulturní a náboženské předsudky přivést na scestí?

Podněty k zamyšlení

Apoštol Pavel a Martin Luther

Martin Luther si cenil spisů apoštola Pavla snad více než kdokoliv jiný. V závěru své „Předmluvy k Novému zákonu“ (1522) se vyjádřil k tomu, které jsou podle něj „nejvýznamnější a nejušlechtlejší knihy Nového zákona“:

„Janovo evangelium a Pavlovy dopisy, zvláště pak List Římanům, stejně jako První list Petřův, jsou skutečným jádrem a podstatou všech knih. Ty by měly být oprávněně považovány za prvořadě. Je proto vhodné, aby předně je každý křesťan četl a aby mu díky každodenní četbě byly blízké jako jeho denní chléb. Nenajdeš v nich popsáno mnoho Kristových činů a divů, ale najdeš tam mistrovsky vysvětleno, jak víra v Krista přemáhá hřích, smrt a peklo a dává nám život, spravedlnost a spasení. To je skutečná podstata evangelia, jak jsi to již slyšel.

Souhrnem lze tedy říci, že Janovo evangelium a jeho první list, Pavlovy dopisy, zvláště pak dopisy Římanům, Galatským a Efezským, a první Petřův list jsou knihami, které ti ukazují Krista a které tě učí vše, co je potřebné a požehnané, i kdybys už nikdy neviděl a neslyšel žádné naučení z jiné knihy.“ (*Luther Deutsch*, Göttingen 1981, sv. 5, 41n)

Otázky k rozhovoru

- 1. Co se můžeme naučit ze skutečnosti, že někteří z Pavlových největších odpůrců byli bývalí Židé, kteří uvěřili v Ježíše?**
- 2. Jak se můžeš postavit za určité náboženské principy a zároveň mít jistotu, že nebojuješ proti Bohu?**

Shrnutí

Saulovo setkání se vzkříšeným Ježíšem na cestě do Damašku bylo rozhodujícím okamžikem jeho života a významně ovlivnilo směřování a dějiny celé církve.

Bůh změnil pronásledovatele církve a udělal z něj vyvoleného apoštola, který měl nést evangelium pohanskému světu. Na Pavlovo přijímání pohanů do církve pouze na základě vyznání víry se mnozí členové církve dívali velmi podezřívavě a měli problém se s tím ztotožnit. Jejich postoj je příkladem toho, jak mohou předsudky a zaujatost ztěžovat naši misi.